

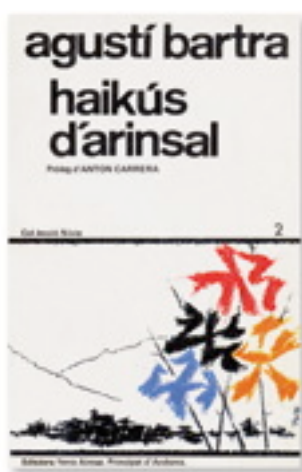
50 ANYS D'EDITORIALS ANDORRANES (1945 - 1994)

Aquesta xerrada té com a origen l'exposició i el catàleg dels llibres editats a Andorra que per Sant Jordi del 1995 vam fer a la Biblioteca d'Encamp, junt amb la seva directora Imma Diumenjó, i que vam anomenar *Editer*. Ens interessava sobretot la important tasca editorial dels anys 1950, 60 i 70 feta per les editorials Casal i Vall, Andorra, Mirador del Pirineu i altres.

Em vaig preguntar en primer lloc si era vàlid mantenir el límit de desembre 1994 o si calia actualitzar les dades, i vaig observar dues coses:

- Que de les 21 editorials referenciades aleshores, només 3 van continuar editant.
- Que entre 1945 (any del primer llibre del segle xx) i 1994 havien passat 50 anys justos.

De manera que el 1994 es pot interpretar com a canvi d'etapa, i em vaig alegrar molt de poder deixar l'actualització per a una altra ocasió, perquè em feia molta mandra. Bromes a part, em va semblar molt més interessant aprofundir una mica més en aquella època per presentar-ne una visió de conjunt i treure'n algunes conclusions.

Edicions Serra Airosa, 1984

LES EDITORIALS EN LA HISTÒRIA

Actualment entenem que l'ofici d'editor no consisteix únicament a prendre la iniciativa editorial i a córrer el risc econòmic, sinó també a determinar els aspectes formals i comercials del llibre, aplicant tècniques de producció i estratègies de mercat, pensant en el públic a què va destinat. Aquesta figura, però, és relativament moderna. Abans eren els mateixos impressors que prenen la iniciativa, o els llibreters que els encarregaven d'imprimir llibres que creien vendibles. No va ser fins al segle XIX, amb el Nou Règim, que comencen a sorgir editors que no siguin impressors ni llibreters.

Amb l'Antic Règim les edicions de llibres estaven molt limitades per la censura. Molts cops els autors treballaven en règim de mecenatge i es limitaven a escriure el que no pogués molestar el seu protector ni els seus amics. Les traves gremials i la fiscalitat dels mercats locals en mans de senyors que gaudien de privilegis locals impedièren la difusió dels llibres més enllà d'àmbits territorials reduïts.

**ACTUALMENT ENTENEM QUE L'OFICI D'EDITOR
NO CONSISTEIX ÚNICAMENT A PRENDRE
LA INICIATIVA EDITORIAL I A CÓRRER EL RISC
ECONÒMIC, SINÓ TAMBÉ A DETERMINAR
ELS ASPECTES FORMALS I COMERCIALS DEL LLIBRE,
APLICANT TÈCNiques DE PRODUCCIÓ
I ESTRATÈGIES DE MERCAT, PENSANT
EN EL PÚBLIC A QUÈ VA DESTINAT**

Amb el Nou Règim s'aixecava la censura i començava a perfilar-se la figura de l'autor independent. També es despertava l'interès per les noves idees i pel que es deia a l'estranger i es van començar a fer traduccions. Finalment, l'economia lliberal i la supressió de fronteres internes van permetre els tiratges llargs. Aquestes circumstàncies van afavorir el procés de creació de llibres i que

hi tinguessin el seu paper els editors. A l'Estat espanyol progressava als períodes lliberals i retrocedia als conservadors. Els editors van dissenyar col·leccions especialitzades, establien relacions amb els autors i editaven pensant en els lectors. Els llibres van experimentar, així, un salt qualitatiu molt notable. Va augmentar la demanda i poc a poc va evolucionar la situació fins que, aproximadament cap al 1920, es pot dir que el món editorial era tal com l'entenem ara.

Seguint amb l'exemple de l'Estat espanyol, aquest procés es va veure afectat per l'enderrocament de la República l'any 1939. La dictadura franquista va representar un retrocés molt gran, tornant a alguns aspectes propis de l'Antic Règim. Per exemple, el sistema econòmic autàrquic establert pel dictador impedia les importacions tant de maquinària com de materials, sense poder beneficiar-se dels avenços tècnics i de la competitivitat dels preus dels altres països.

També va tornar la censura: es prohibia tota al·lusió a la democràcia, a la llibertat de pensament, d'expressió i d'acció i a l'entrada de noves idees, algunes de les quals

eren considerades perverses i inspirades pel dimoni davant les quals Espanya era "la reserva espiritual de Europa".

Finalment, es va prohibir el català en tots els àmbits de la vida pública. Es va deixar d'escriure en català i, quan va començar la lenta recuperació, el públic no va respondre com s'esperaven els editors. Hi havia massa editorials per l'escassa demanda del públic i les llibreries no s'hi interessaven. Cal afegir-hi el risc de patir represàlies per part dels sectors més conservadors del franquisme.

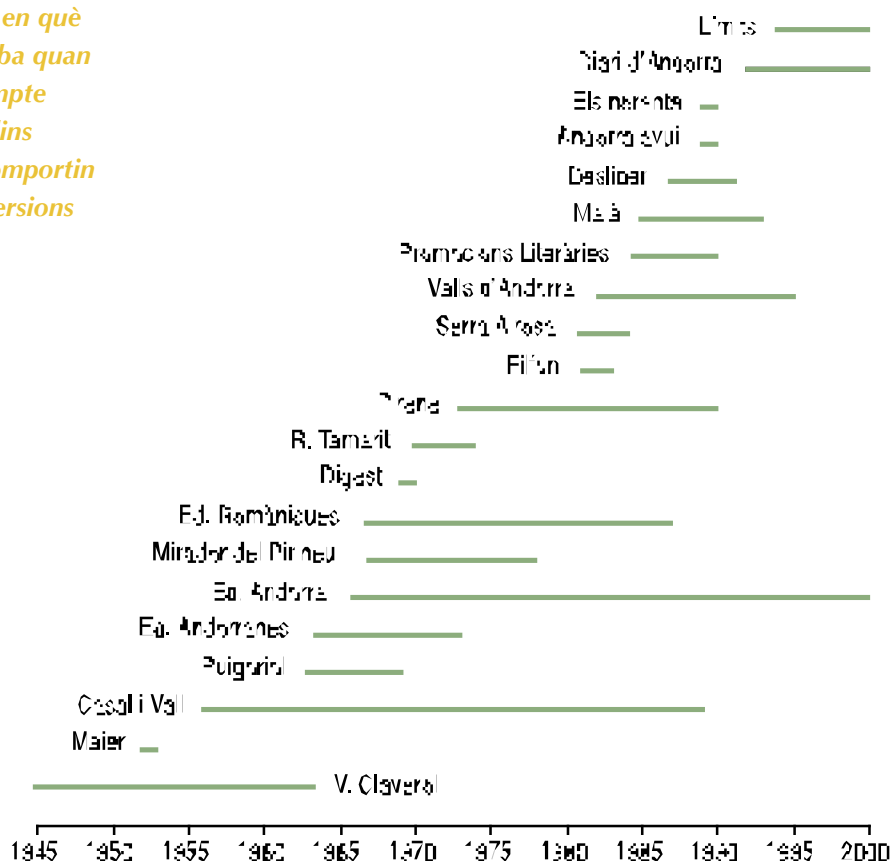
EDITORIALS ANDORRANES

En tot el segle XIX només he trobat tres llibres que es puguin considerar editats a Andorra:

- *Relació sobre la Vall d'Andorra*, de Tomàs Junoy, de 1838
- *La Nova Reforma*, de 1866
- *La cuestión de Andorra*, de 1894

De fet, cap dels tres és fruit d'una activitat editorial moderna tal com l'he descrit abans; el primer és una obra d'autor editor i els altres són publicacions institucionals.

Al gràfic cada editorial està representada per una línia que comença l'any en què apareix el seu primer llibre i acaba quan edita l'últim. No es tenen en compte les reedicions d'un mateix títol dins la mateixa editorial llevat que comportin canvis substancials, però sí les versions en idiomes diferents.

El *Manual Digest* i el *Politar*, així com altres llibres manuscrits de la bibliografia andorrana antiga, no els considero “edicions” per l’escassa difusió que van tenir a la seva època.

Entrant ja al segle xx no trobem cap altre llibre editat a Andorra fins al 1945.

Les editorials andorranes per ordre cronològic són:

- Edicions Valentí Claverol, 1945.
- Editorial Maier, un sol llibre, 1952.
- Editorial Casal i Vall, 1956.
- Albert i Jacqueline Puigoriol, 1963. No es donen el nom d’editorial però de fet ho van ser.
- Edicions Andorranes, 1966. Va editar llibres de coneixements d’Andorra d’interès per la gent del país, no només per als turistes.
- Editorial Andorra, 1967.
- Edicions Mirador del Pirineu, 1968.
- Edicions Romàniques, SA (EROSA). Va fer alguns llibres sobre el català i els tres primers llibres de dret andorrà d’Antoni Sabater.
- Edicions Digest. Un sol llibre l’any 1970.
- Rafael Tamarit. 1970. Editava les seves poesies. Com Puigoriol, l’he considerat una editorial.
- Edicions Pirene, 1974.
- Filfon, 1981. Dos llibres.
- Serra Airoso, 1981. Va editar obres d’Agustí Bartra, Martí Pol i altres.
- Valls d’Andorra, 1982. Miquel Lladó editava les seves pròpies obres.
- Promocions literàries, 1983. Facsímils de llibres antics d’Andorra i un parell d’obres de dret andorrà actual.
- Maià, 1985. Va començar diverses col·leccions entre les quals cal destacar la de les poesies de Josep Dallerès.
- Desliber, 1986. Facsímils de llibres antics d’Andorra.
- Andorra Avui, 1988. Dos llibres.
- Edicions dels Noranta, 1989. Un sol llibre.
- Diari d’Andorra, 1991. Té la col·lecció de legislació andorrana més actual, una de poesia i altres llibres.
- Límits, 1994. Es dedica a fer traduccions de narrativa europea, africana o d’on sigui al català i difondre-les pel territori de parla catalana.

Observant el gràfic anterior:

- Els anys 1966, 67 i 68 es funden 4 editorials podríem dir de cop.

Edicions Valentí Claverol, 1957

- El màxim d’editorials simultànies és de 9 l’any 1988: CiV, And, Romàniques, Pirene, Valls d’Andorra, Promocions, Maià, Desliber, Andorra Avui.
- A partir de 1995 només en queden tres que segueixin editant.
- En total hi ha vint-i-una editorials.

A continuació en comentarem algunes.

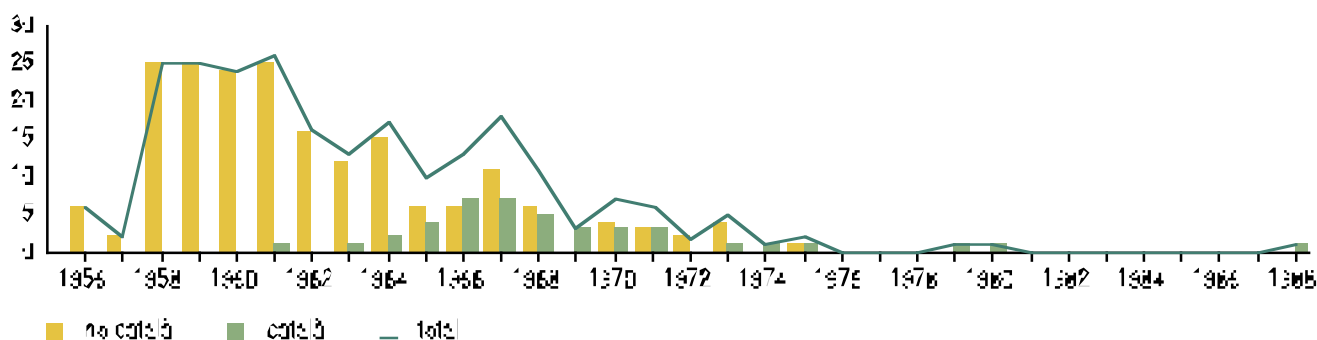
EDICIONS VALENTÍ CLAVEROL

A més de fotògraf, va ser editor de guies turístiques d’Andorra. Va començar l’any 1945 amb una reedició facsímil de la *Relació sobre la Vall d’Andorra* de Tomàs Junoy. Encara que havien passat més de 100 anys, aquest llibret era utilitzat pels excursionistes com a guia. No n’hi havia d’altra O bé és que el país no havia canviat gaire, o els pobres excursionistes ho passaven molt malament. Però el mateix Valentí Claverol hi va posar remei editant monografies sobre Andorra i guies turístiques.

**DE LES VALLÉES D’ANDORRE, DERNIER ÉTAT FÉO -
DAL SE’N VAN VENDRE 10.000 EXEMPLARS EN
DOS ANYS. CLAVEROL VA FER UNA SEGONA EDICIÓ
I UNA TRADUCCIÓ A L’ESPERANTO**

Van ser escrites en francès per Jean Bacquer i il·lustrades, no cal dir-ho, amb fotografies de l’editor. Bacquer, advocat

Ed. Casal i Vall. Títols editats. No hi consten les reedicions però sí les diferents versions idiomàtiques d'un mateix títol

occità, es va enamorar d'Andorra, dels seus costums mil·lenaris en ple segle xx, dels paisatges i del seny de la terra, i amb els seus llibres es va proposar d'encomanar-ho als turistes. Van tenir un gran èxit. De *Les Vallées d'Andorre, dernier état féodal* se'n van vendre 10.000 exemplars en dos anys. Va fer una segona edició i una traducció a l'esperanto.

EDITORIAL CASAL I VALL

Com a conseqüència del règim autàrquic espanyol, diversos editors catalans, com Lluís de Caralt, Alfaguara, Lluís Miracle, Vergara, etc., per poder editar amb qualitat, a preus competitius i sense restriccions elèctriques, van proposar a la família Casal i Vall obrir a Andorra uns tallers gràfics capaços d'imprimir les edicions que ells mateixos els encomanarien.

Així doncs, l'any 1956, amb maquinària de la més moderna d'Europa, inauguraven la seva empresa a Sant Julià, i van editar llibres per compte propi amb el segell d'editorial Casal i Vall, i imprimint per a editorials catalanes com a Tallers Gràfics de l'editorial Casal i Vall. En total va arribar a imprimir prop de 1.000 títols diferents.

Majoritàriament publicava llibres d'assaig religiós en castellà, escrits per prestigiosos professors d'universitat o de centres religiosos francesos i d'altres països d'Europa. No és un tema fàcil, però estalviava problemes amb la censura i amb el bisbe d'Urgell.

No obstant això, el 1960 ja va contractar amb els monjos de Montserrat l'edició en català del *Nou Testament* i el 1965 ja publicava col·leccions regulars en català i

castellà simultàniament. Dels 235 títols publicats en total, 43 ho van ser en català.

L'èxit editorial més important es va aconseguir amb la *Bíblia de Montserrat* en català, de la qual se n'arribaren a fer sis edicions completes entre 1970 i 1992, i cinc del *Nou Testament* entre 1961 i 1988, més una impressió en castellà per a l'editorial Vergara.

Hi ha una anècdota molt útil per entendre el que va representar aquesta edició. El 1961 Franco va fer una visita al monestir de Montserrat. Quan l'abat li va ensenyar el *Nou Testament* recentment editat en català, Franco va dir:

—¿En catalán?, pero ¿cuántos ejemplares han hecho?
—Cuarenta mil— respongué l'abat.
—¡Caramba!— es va admirar el 'Caudillo'.

Les edicions en català habituals ara són de 3.000. A més, Franco no es podia imaginar que hi hagués 40.000 catalans interessats a llegir el *Nou Testament* en català. Per ell el català no anava més enllà de ser pura anècdota.

Amb Montserrat també va editar altres llibres, com el primer missal català d'acord amb les normes del Concili Vaticà Segon.

De les seves edicions de contingut andorrà, destaca la col·lecció "Monumenta Andorrana". Dirigida pel pare Cebrià Baraut, s'inicia el 1965 amb el propòsit de sentar les bases documentals i literàries per a la història, l'art, el dret i la cultura andorrana. El seu primer volum, *La coutume d'Andorre* de J. A. Brutails, havia estat editat per primer cop a França el 1904, però es mantenia perfectament actual. Van seguir cinc volums més indispensables per a tot professional del dret andorrà, i un estudi i una

t raducció d'un llibre litúrgic romànic de Sant Romà de les Bons. No són els que havien estat projectats en principi però mantenen l'esperit de la col·lecció.

També va treballar per la llengua catalana: va imprimir per l'editor A. López Llausàs les edicions 3a, 4a i 5a del *Diccionari general de la llengua catalana* de Pompeu Fabra els anys 1962, 1966, i 1968. També la 5a edició de la *Gramàtica catalana* de Josep Miracle per compte de l'editorial Erosa, d'Andorra la Vella, i les següents fins a la 9a el 1983 per compte propi com a editorial Casal i Vall.

EDITORIAL ANDORRA

Davant la misèria cultural i ideològica en què el franquisme havia sotmès l'Estat espanyol, Bartomeu Rebés es va proposar de fer una aportació literària des d'Andorra. En les seves pròpies paraules, es tractava d'una "creu roja cultural". Per això es va associar amb l'editor català Jaume Aymà, fundà l'editorial Andorra, i arribaren a distribuir des d'Andorra les obres d'una i altra editorial.

Malgrat que imprimeix a Barcelona i passa censura com totes les publicacions espanyoles, edita, entre 1967 i 1972, quaranta-set obres, la meitat de les quals o potser més són d'autors declaradament contraris al Govern espanyol. El seu contingut era progressista encara que no revolucionari; altrament no hauria passat la censura. No obstant això, crec que si no arriba a ser per editorial Andorra, molts d'aquests llibres no s'haurien arribat a fer.

La majoria eren escrits per exiliats polítics que no podien entrar a l'Estat espanyol, de manera que la llibertat de moviments que tenien a Andorra els va ser essencial.

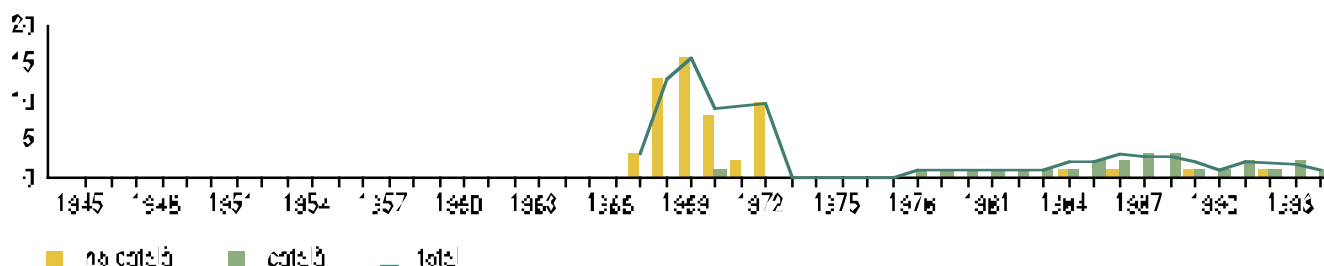
També ho va ser pel mateix editor, ja que una persona que es relacionés sovint amb intel·lectuals d'esquerres o catalanistes de seguida es faria sospitós i correria el risc de rebre represàlies per part dels sectors més reaccionaris, cosa que passava sovint.

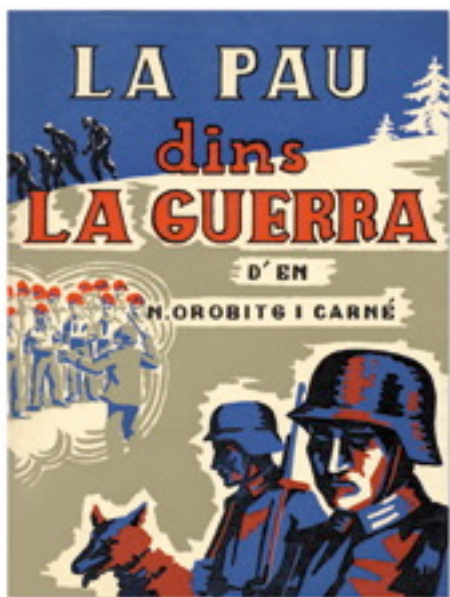
L'EDITORIAL ANDORRA, MALGRAT QUE IMPRIMEIX A BARCELONA I PASSA CENSURA COM TOTES LES PUBLICACIONS ESPANYOLES, EDITA, ENTRE 1967 I 1972, QUARANTA-SET OBRES, LA MEITAT DE LES QUALS SÓN D'AUTORS DECLARADAMENT CONTRARIS AL GOVERN ESPANYOL

Aquesta primera etapa s'acaba en sec el 1972. Dic en sec perquè justament aquell any va editar deu títols nous, dos dels quals iniciaven la col·lecció "Ver, oir y no callar", dirigida per Manuel Vázquez Montalbán. Això fa suposar que l'empresa gaudia de bona salut, però Bartomeu Rebés va patir una decepció en veure que la part administrativa de la delegació de Barcelona era un desgavell, i a ell li agradaven les coses ben fetes.

Amb tot, el 1978 reprèn les edicions amb el *Pariatge d'Andorra*, amb motiu del seu 700è centenari. Ara, però, només editarà llibres sobre Andorra, amb règim de mecenatge, per ser venuts a l'interior del país. En aquesta segona etapa, que durarà fins el 1997, en què mor Bartomeu Rebés, haurà editat més de trenta llibres. Actualment, editorial Andorra està en mans dels seus hereus, que han renovat les col·leccions i segueixen publicant llibres d'Andorra.

Ed. Andorra. Títols editats

Edicions Mirador del Pirineu, 1970

EDICIONS MIRADOR DEL MIRADOR DEL PIRINEU

De fet estem parlant de l'activitat editorial de Norbert Orobitg i Carné, que ell mateix va repartir en tres empreses: Mirador del Pirineu, que editava llibres; Publicitat Andorgràfica, que feia guies turístiques i publicitat i Claror, que editava la revista *Claror*.

Sempre va estar compromès políticament. De jove va tenir càrrecs de responsabilitat a l'Ajuntament republicà de Tàrrrega, el seu poble. Després de la guerra va continuar essent militant i dirigent del PSUC a la clandestinitat, tant des de dins del país com des de l'exili. Se li va prohibir d'exercir la seva professió de mestre i va ser torturat i empresonat per motius polítics. Amb el retorn de la democràcia va ser cap de llista del PSUC per Tàrrrega a les primeres eleccions municipals.

El 1968 comença la seva activitat editorial a Andorra amb els *Anuaris-guia*. El 1970 comença a treure llibres, més de la meitat dels quals estan plenament immersos en la seva trajectòria política. Històries de la guerra des del punt de vista dels vençuts, vivències d'exili i repressió, d'ideals i esperances mantinguts enmig d'una mediocritat imposada, o reflexions en veu alta davant les idees dominants. Per exemple:

- *Contrapunts al Camí de l'Opus Dei*, de Mn. Josep Dalmau: Ja sabem que l'Opus Dei, a més d'una mena de secta religiosa catòlica retrògrada, era un grup de pressió molt fort i molt influent al Govern espanyol. Diversos ministres n'eren membres i parlar contra

l'Opus era interpretat com anar contra el Govern espanyol. Doncs Mn. Dalmau, capellà progressista i punt de referència dels moviments juvenils i obrers, es va dedicar a contestar punt per punt el llibre de Mn. Escrivà de Balaguer i en va resultar un text totalment invers, capgirat com un mitjó. Aquest llibre va tenir una primera edició a editorial Pòrtic de Barcelona i que va ser prohibida. Aleshores el va reeditar Mirador del Pirineu, però la policia espanyola el va segrestar a les llibreries.

- *Cinquanta anys de periodisme català*, de Domènec de Bellmunt: Gruixut volum que, a través dels records d'un advocat i periodista republicà i català, narra els fets a Catalunya des dels anys 20, per tant, dictadures, república, estatut, Generalitat, guerra, revolució, exili... Qualifica la guerra civil de revolució feixista, cosa totalment insòlita en aquell moment.

Són llibres que ara trobaríem d'allò més normals, però que en aquella època, per tal d'escapar de censures i controls, va necessitar la seva pròpia impremta i la seva pròpia llibreria, on a més venia altres llibres del mateix caire, com ara els del Ruedo Ibérico.

El 1973 surt el primer número de la revista *Claror*, amb la intenció de ser una revista cultural i literària del Pirineu català i andorrà, sense connotacions polítiques de cap mena; però, igual que els seus llibres, va ser prohibida a l'Estat espanyol. En deu anys va arribar a treure vint llibres i onze números de la revista *Claror*.

No és d'estranyar que, amb aquest historial, les dificultats per vendre les seves edicions a Catalunya fossin enormes. Quan aconseguia baixar-los els segrestaven a les llibreries. Evidentment, les dificultats econòmiques no van tardar a aparèixer. La instal·lació de la impremta Gràfiques Tobira el 1972 va representar una gran despesa de la qual ja no es va refer.

Amb *Claror* se'n va voler assegurar demanant protecció al copríncep Episcopal tot assegurant-li que no hi hauria cap contingut que pogués ser rebutjat per la censura franquista, però, malgrat els bons oficis de la Mitra, a Madrid el "Gobierno civil" manava retornar totes les revistes abans que arribessin als quioscos.

EDICIONS PIRENE

Era l'editorial d'Esteve Albert, i per entendre el seu funcionament cal conèixer els sentiments i les activitats del seu titular. Al seu llibre *Cançó de la vida enllà* es va autodefinir així: "[...] No pertanyo doncs a cap escola ni cleda i vaig una mica a la bona de Déu. Hi he anat

sempre. Des de la meua primera joventut em fascinaren les cales de la Costa Brava i les neus i els estanyols del Pirineu. Vaig néixer entre el bosc, i el silenci en plena muntanya em té el cor robat” També, cap al final dels seus anys va dir: “La meua vida ha estat un córrer a aturar vies d’aigua que m’ha esqueixat dramàticament”.

**PIRENE ERA L’EDITORIAL D’ESTEVE ALBERT,
I PER ENTENDRE EL SEU FUNCIONAMENT
CAL CONÈIXER ELS SENTIMENTS
I LES ACTIVITATS DEL SEU TITULAR**

Ja sabem com el Govern espanyol va negar i va falsejar la història de Catalunya imposant una única versió de la història d’Espanya per tot el territori de l’Estat. Doncs allà on s’obria una via d’aigua, on es corria el risc que algun episodi històric caigués en l’oblit o fos substituït per mentides, corria l’Esteve Albert a fer un muntatge teatral, un llibre o unes cançons, implicant la quantitat més gran de gent possible per fer que aquells fets, personatges o monuments formessin part des d’aleshores de la memòria popular. Algunes d’aquestes obres són *Re - taule de Sant Ermengol*, *L’Arnaldeta de Caboet*, *Bandera de Catalunya*, etc.

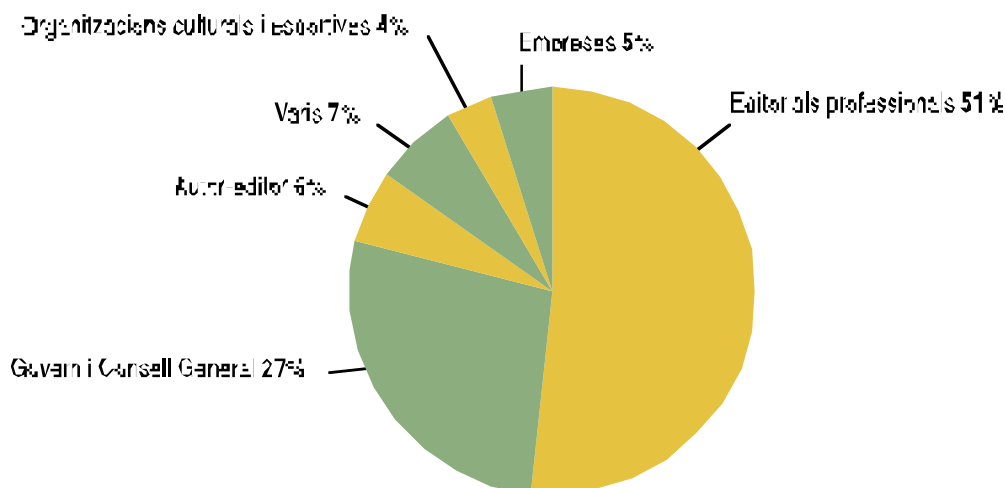
El mateix *Pessebre d’Engordany*, objecte del primer dels seus llibres editats a Andorra, respon a aquest deixar-se robar el cor per les coses elementals com ho eren les

Edicions Valls d’Andorra, 1990

formes de vida rural que tant bé va saber reproduir. També el fet d’anar “a la bona de Déu” ha condicionat les produccions d’edicions Pirene. Editava el fruit de les seves recerques, les seves poesies, o simplement obres d’altres autors inèdits molts cops, però que d’alguna manera ell volia fer conèixer, com les poesies de la Natàlia Solà i de la Josefina Obiols, alguns dibuixos de la Rezvan Kani, etc. Editava el que li sortia al pas.

Títols segons el tipus d’editor (1945-1994)

ALTRES EDICIONS

Si les tenim en compte totes, el que he trobat fins ara és que es van editar 941 títols fins al desembre de 1994. Al gràfic veiem que d'una manera esquemàtica es pot dir:

- La meitat dels llibres van ser publicats per editorials professionals.
- Una quarta part per l'Administració central.
- L'altra quarta part es reparteix entre associacions, empreses, autors editors, etc.

Deixant de banda alguns cassos aïllats, l'Administració central no comença a editar fins al 1977. Abans, però, es va dedicar a sentar les bases de les futures edicions amb la creació d'una sèrie d'organismes dins el Departament de Qüestions Socials del Consell General, com són la Biblioteca Nacional, l'Arxiu Històric Nacional, l'Institut d'Estudis Andorrans i l'Andorranització de l'Ensenyament, que se sumen al Patrimoni Artístic Nacional,

Després de l'any 1986, en què no n'editen cap, arrenquen amb força i ja marcaran la tendència definitivament.

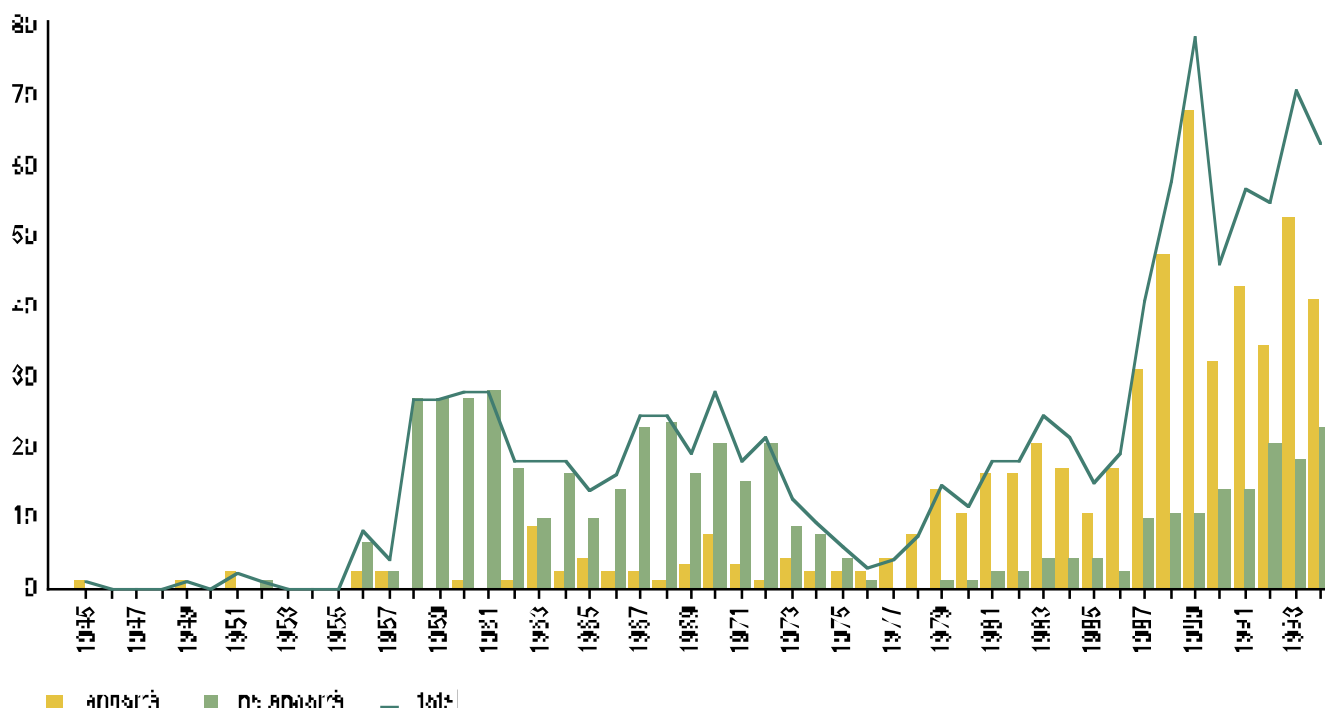
Podem dividir aquests 50 anys en els períodes següents:

- | 1945- 1955: Només s'editen cinc llibres en onze anys.
- | 1956-1966: Arrenquen ja de manera continuada les edicions gràcies a Casal i Vall, que marca la pauta. Les poques altres edicions no fan variar la tendència.
- | 1967-1972: Casal i Vall redueix a un quart les seves edicions, però la producció global es manté gràcies a noves editorials que es funden entre 1967 i 1968.
- | 1973-1976: Davallada global. Casal i Vall només edita esporàdicament, editorial Andorra acaba la seva primera època i les altres editorials tenen poca activitat.
- | 1977-1989: Comença la recuperació gràcies al Consell General i a la segona etapa d'editorial Andorra. Malgrat que el 1988 tenim el màxim d'editorials privades simultànies serà l'Administració central qui marcarà la tendència ja definitivament. Hi ha una inversió clara en el contingut dels llibres, que ara passa a ser majoritàriament de tema andorrà, a causa sobretot de les publicacions del Consell, a la segona etapa d'editorial Andorra i a l'inici de les publicacions d'associacions.

The graph displays the annual number of deaths from AIDS in the United States. The x-axis represents years from 1945 to 1993, with labels every three years. The y-axis represents the number of deaths, ranging from 0 to 50 in increments of 5. The data shows zero deaths from 1945 to 1962. A small peak of 1 death occurred in 1963. From 1975, the number of deaths began to rise more significantly, reaching a peak of 43 deaths in 1988. Following this peak, the number of deaths decreased to 21 in 1989, 16 in 1990, rose to 30 in 1991, and then fell to 16 in 1992 and 1993.

Year	Number of Deaths
1945	0
1946	0
1947	0
1948	0
1949	0
1950	0
1951	0
1952	0
1953	0
1954	0
1955	0
1956	0
1957	0
1958	0
1959	0
1960	0
1961	0
1962	0
1963	1
1964	0
1965	0
1966	0
1967	0
1968	0
1969	0
1970	0
1971	0
1972	0
1973	0
1974	0
1975	0
1976	2
1977	1
1978	2
1979	6
1980	7
1981	5
1982	8
1983	7
1984	6
1985	2
1986	1
1987	9
1988	43
1989	21
1990	16
1991	25
1992	30
1993	16

Títols totals per any (1945-1994)

- 1990-1994: Encara que desapareixen moltes editorials privades, la producció global queda compensada amb escreix per les associacions, empreses i altres.

Les tres editorials privades que quedaran seran editorial Andorra, Edicions del Diari d'Andorra (primer llibre el 1991) i editorial Límits, acabada d'estrenar. Les altres divuit hauran deixat d'editar.

CONCLUSIONS

Andorra, almenys pel que fa al seu món editorial, ha fet una aportació cultural meritòria en l'època dura de la dictadura franquista. Un tema que cal sumar al paper d'acollida per als refugiats polítics.

El país no està aïllat, com tantes vegades s'ha dit, sino que les editorials andorranes han seguit el pols dels esdeveniments culturals i ideològics dels països veïns. En efecte,

- Les dificultats del règim franquista dels anys 50 motiven la fundació de Casal i Vall.
- Els anys 1967 i 1968 neixen editorial Andorra i edicions Mirador del Pirineu, dues editorials amb ganes d'aportar noves idees, coincidint amb el maig del 68 de París.

- Mirador del Pirineu, Casal i Vall i la 1a etapa d'Andorra, editorials que van apostar clarament per l'exportació, acaben la seva activitat coincidint amb la fi del franquisme.
- A partir de 1976 el contingut dels llibres se centra en els coneixements d'Andorra i en català, mentre a l'Estat espanyol els darrers anys del franquisme i el retorn de la democràcia permetien, a poc a poc, recuperar la història i les institucions de Catalunya i començar a normalitzar la llengua catalana.

LES EDITORIALS ANDORRANES HAN SEGUIT EL POLS DELS ESDEVENIMENTS CULTURALS I IDEOLÒGICS DELS PAÏSOS VEÏNS

Pere-Miquel Fonolleda
Llibreter

Conferència pronunciada
el dia 11 de febrer de 2004 a la BN.